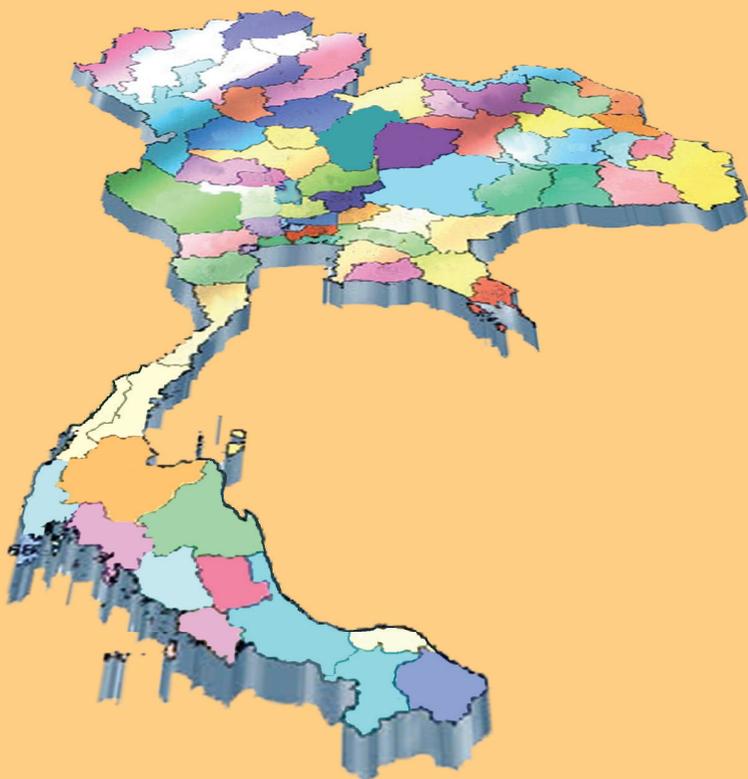

ความรู้เรื่องเมืองไทย

เพื่อรู้จักประเทศไทย เข้าใจสังคมไทย

และตระหนักในความเป็นไทย

A Treatise on Thai Society : Past and Present

ดร.วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์

ราชบัณฑิต

โครงการหนังสือดี

ความรู้เรื่องเมืองไทย

เพื่อรู้จักประเทศไทย เข้าใจสังคมไทย
และตระหนักในความเป็นไทย

ดร.วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์

ราชบัณฑิต

โครงการหนังสือดี

ความรู้เรื่องเมืองไทย

ดร.วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์

บรรณาธิการ : ทวีศักดิ์ อุ่นจิตติกุล

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ ๙๗๘-๖๑๖-๙๐๐๗๙-๐-๖

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : กันยายน ๒๕๕๒

พิมพ์ครั้งที่ ๒ : มีนาคม ๒๕๖๔

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

ดร.วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์.

ความรู้เรื่องเมืองไทย.-- กรุงเทพฯ : วศิระ, ๒๕๕๒

๑๑๒ หน้า.

๑. สังคมไทย ๒. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม -- ไทย.

๓. ความขัดแย้งทางการเมือง. ๑. ชื่อเรื่อง.

๓๐๓.๔

ISBN ๙๗๘-๖๑๖-๙๐๐๗๙-๐-๖

ออกแบบและจัดพิมพ์ โดย

VASIRA วศิระ

บริษัท วศิระ จำกัด

๒๒/๑๔๓ หมู่ ๖ ซอยวัดกำแพง ถนนพระราม ๒ แขวงสามเมีน

เขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ ๑๐๑๕๐

โทรศัพท์ ๐-๒๘๙๘-๕๙๕๕, ๐-๒๘๙๘-๕๙๗๐ โทรสาร ๐-๒๕๑๖-๖๐๒๙, ๐-๒๕๙๑-๓๐๑๘

www.nangsuedee.com

พิมพ์ที่ : บริษัท ไอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์ จำกัด

โทรศัพท์ ๐-๒๕๒๔-๖๙๔๔, ๐-๒๕๒๔-๗๒๗๒

ราคา ๑๒๐ บาท

คำนำสำนักพิมพ์ ครั้งที่ ๒

หนังสือ “ความรู้เรื่องเมืองไทย” เขียนโดย ดร.วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ ผู้ซึ่งเป็นนักปราชญ์ราชบัณฑิตที่มีความรอบรู้ในศาสตร์หลายแขนง อาทิ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา ฯลฯ ได้สร้างสรรค์ผลงานทรงคุณค่าซึ่งมีการประมวลความรู้และประสบการณ์ที่มีมายาวนานเป็นเวลาก่อนศตวรรษ ทั้งจากการศึกษาค้นคว้าที่มีการพิจารณาไตร่ตรองอย่างเป็นเหตุเป็นผลจนตกผลึกทางความคิดอย่างชัดเจน รวมถึงติดตามเฝ้ามองสถานการณ์ความเป็นไปของบ้านเมืองในแต่ละช่วงเวลา และสังเกตดูการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ไม่หยุดนิ่ง

ดร.วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ ได้ถ่ายทอดเนื้อหาสาระที่เขียนในหนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ส่วนที่ ๑ คือ การนำเสนอองค์ความรู้เชิงกายภาพ ซึ่งเปรียบเสมือนฮาร์ดแวร์ (Hardware) ครอบคลุมถึงโครงสร้างของประเทศ การปกครองประเทศ ระเบียบแบบแผน ตลอดจนความเป็นไทย (Thainess) ส่วนที่ ๒ คือ การนำเสนอความคิดเชิงวิเคราะห์ซึ่งเปรียบเสมือนซอฟต์แวร์ (Software) สะท้อนถึงแนวความคิด มุมมองและทัศนะทางสังคมในแง่มุมต่างๆ

หนังสือ “ความรู้เรื่องเมืองไทย” เป็นหนังสือที่มีคุณภาพต่อสังคมไทยในวงกว้าง เพราะให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศไทยในทุกมิติอย่างละเอียดลึกซึ้ง ด้วยจิตใจอันบริสุทธิ์ของผู้เขียนที่มีความคิดเป็นอิสระ มุ่งหวังให้คนไทยทุกหมู่เหล่ารู้จักและเข้าใจเกี่ยวกับประเทศไทยดีขึ้น มีความภาคภูมิใจและมีความรักประเทศไทยมากยิ่งขึ้น จะได้ร่วมมือกันและสร้างสรรค์ประโยชน์ให้กับชาติบ้านเมืองตามสถานภาพ บทบาท และหน้าที่ของแต่ละบุคคลตามศักยภาพที่มีอยู่

การประชุมร่วมกับคณะกรรมการ และคณะตัวแทนภาคประชาชน เพื่อการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษา เมื่อวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีได้กล่าวถึงหนังสือเล่มนี้และแนะนำให้อ่านกันมีใจความว่า “หนังสือความรู้เรื่องเมืองไทย ทำให้รู้จักประเทศไทย เข้าใจสังคมไทย และตระหนักในความเป็นไทยได้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้รู้จักไทยในมุมที่ถูกต้องมากยิ่งขึ้นด้วย” และเมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรีได้นำหนังสือเล่มนี้จัดเข้าเป็นเอกสารประกอบการประชุมคณะรัฐมนตรี

การที่ผู้คนทั่วไปในสังคมมีการรับรู้ถึงการแนะนำหนังสือเล่มนี้ของ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีจึงมีการติดต่อสั่งซื้อทางเว็บไซต์ www.nangsuedee.com และ www.หนังสือดี.com โครงการหนังสือดี บริษัท วศิระ จำกัด จึงได้จัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้อีกครั้งเป็นครั้งที่ ๒ หลังจากที่เคยจัดพิมพ์ครั้งแรกมาแล้วเมื่อ ๑๒ ปีก่อน เมื่อปี ๒๕๕๒ เพื่อเป็นการตอบสนองต่อความสนใจของผู้อ่าน รวมถึงสถาบันการศึกษา และองค์กรต่างๆ ที่ให้ความสนใจกันเป็นอย่างมาก

บริษัท วศิระ จำกัด หวังเป็นอย่างยิ่งว่าประเทศชาติจะมีความเจริญมั่นคงและประชาชนจะมีความเจริญผาสุกเพราะความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในชาติที่มีความเข้าใจกัน

บริษัท วศิระ จำกัด

กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

คำนำผู้เขียน

เมื่อปลายเดือนเมษายนที่ผ่านมาี้ กระทรวงการต่างประเทศ โดยสถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ ได้เชิญผมไปบรรยายเรื่อง "ความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศไทยและความเป็นไทย" ในขอบเขตวิชานักการทูตยุคใหม่ ของหลักสูตรการอบรมผู้จะดำรงตำแหน่งนักการทูตระดับผู้ชำนาญการ และเลขานุการเอกของกระทรวงการต่างประเทศ ประจำปี ๒๕๕๒ ซึ่งให้เวลาการบรรยายประมาณ ๓ ชั่วโมง

ถึงแม้จะมีเวลาเตรียมการบรรยายไม่ถึง 2 สัปดาห์ แต่ผมก็มีความยินดีและเต็มใจที่จะรับใช้กระทรวงการต่างประเทศ เพราะเห็นว่าเป็นหัวข้อการบรรยายที่มีความสำคัญต่อผู้ที่จะต้องทำหน้าที่เป็นตัวแทนประเทศไทยในเวทีนานาชาติ อีกทั้งเป็นว่าทางสถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ คงจะได้พิจารณาอย่างดีแล้วในการเชิญผมไปบรรยาย อย่างไรก็ตาม เมื่อมาพิจารณาถึงเนื้อหาสาระที่จะต้องนำไปบอกกล่าวแก่บรรดานักการทูตจำนวน 40 คนที่กำลังจะได้รับการเลื่อนตำแหน่งจากระดับปฏิบัติการขึ้นสู่ระดับชำนาญการและเลขานุการเอก รวมถึงบางคนที่อยู่ในตำแหน่งนักการทูตระดับชำนาญการอยู่แล้ว ผมก็ต้องใช้ความคิดอย่างรอบคอบว่าจะนำเสนอเรื่องดังกล่าวนี้อย่างไร จึงจะทำให้ผู้ฟังการบรรยายได้มีความรู้จักประเทศไทย เข้าใจสังคมไทย และมีความตระหนักในความเป็นไทย

ในเบื้องต้น ผมจะบอกกล่าวอย่างชัดเจนว่า ประเทศไทย สังคมไทย และความเป็นไทยที่ผมจะแนะนำให้รู้จัก เข้าใจและตระหนัก มิใช่เป็นอะไรที่เรียกกันว่า "ฮาร์ดแวร์" ประเภททุ่งนาป่าเขา หรือหาดทรายขาวสะอาดที่มองเห็นสุดสายตา หรือวัดวาอารามและสถาปัตยกรรมที่มีความวิจิตรพิสดาร หรือแม้กระทั่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่สัมผัสได้ สิ่งที่ผมจะแนะนำเป็นประเภท "ซอฟท์แวร์" คือความรู้สึกรู้จักคิด ทศนคติ ความเชื่อความศรัทธา จิตสำนึก ตลอดจน "สไตล์" อันเป็นลักษณะพื้นฐานของไทยเรา ซึ่งหมายถึง

"วิธี" แบบไทยในการคิด การพูดและการทำ

สำหรับเนื้อหาสาระนั้น ผมก็คงจะต้องเริ่มด้วยการขจัดบรรดา "ความสับสน" ต่าง ๆ ที่ท้อหุ้มและแทรกซึมในทุกอณูของสังคมไทยเราในปัจจุบัน ทั้งในด้านการเมือง ในด้านเศรษฐกิจและในด้านสังคม ให้เบาบางไป ก่อนที่จะมองเห็นประเทศไทย สังคมไทยและความเป็นไทยที่ชัดเจน เพราะมิฉะนั้นแล้ว ก็จะไม่สามารถทำความรู้จักประเทศไทย เข้าใจสังคมไทย และตระหนักในความเป็นไทยได้ ผมถือว่า "ความสับสน" ดังกล่าวนี้เป็นปรากฏการณ์ชั่วคราว แต่ก็ได้สร้างความเสียหายให้แก่บ้านเมืองของเรามีไม่น้อย

จากนั้นผมก็คงจะต้องแนะนำโครงสร้าง ระบบและกลไกการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจและสังคมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยหยิบยกเอาประเด็นที่สำคัญและสามารถเข้าใจได้ทันที มาพิจารณาเชิงวิเคราะห์ เช่น เรื่องระบอบการปกครองที่มี "ประชาธิปไตย" เป็นจุดขัดแย้ง เรื่องเศรษฐกิจทุนนิยมที่เข้ามาครอบงำเศรษฐกิจและสังคมไทย เรื่องทัศนะทางสังคมของคนไทยที่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลและการชี้นำของสื่อโฆษณา ตลอดจนเรื่องที่เกี่ยวข้องจิตสำนึกที่ขาดหายไป

ต่อจากนั้น ผมก็คงจะต้องไล่เรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในช่วงเวลาประมาณ ๑๕๐ ปีที่ผ่านมา ซึ่งเป็นลักษณะของ "วิวัฒนาการสังคม" ที่คนไทยพึงจะต้องมีความรู้และความเข้าใจว่า กว่าจะมาถึงวันนี้ สังคมไทยของเราได้ผ่านอะไรมาบ้าง การที่คนไทยมีความรู้สึกนึกคิดที่ผูกพันกับ "วิวัฒนาการสังคมไทย" จะทำให้มีความเข้าใจทั้งปัจจุบันและอนาคต

สุดท้ายผมก็คงจะต้องจบการบรรยายลง ด้วยการนำเสนอบรรดาสิ่งที่เป็น "จุดแข็ง" ของไทยเรา เช่น สถาบันพระมหากษัตริย์ ความสามัคคีปรองดองระหว่างศาสนาที่ต่างกัน ความเป็นมิตรกับชาวต่างประเทศ ความพร้อมในการรับการเปลี่ยนแปลงเพื่อความทันสมัย ฯลฯ แม้กระทั่งการให้ความสำคัญต่อผลสำเร็จในเชิงปฏิบัติ และการมีอารมณ์ขันที่คลายความเครียด

ในบ่ายวันนั้น ผมก็ได้ดำเนินการบรรยายได้ค่อนข้างครบถ้วน

กระบวนการความตามที่ได้คิดเอาไว้ ซึ่งผู้เข้ารับการอบรม ก็คงจะได้รับประโยชน์ไม่มากนักน้อย และผมก็มีความโล่งใจที่ได้ปฏิบัติภารกิจซึ่งได้รับมอบหมาย ลุล่วงไปด้วยดี

เมื่อผมได้นำเอาเรื่องนี้มาเล่าทางรายการวิทยุ "รุ่งหลายสี" (อสมท. เอเอ็ม ๑๔๙๔ ระหว่าง ๘.๐๐ - ๙.๐๐ น. ทุกเช้า เว้นเช้าวันอาทิตย์) ก็ได้รับคำแนะนำเชิงการขอร้องให้ผมเรียบเรียงเรื่องที่ผมไปบรรยาย ณ สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ เป็นหนังสือ เพื่อผู้ที่มีความสนใจจะได้อ่านกัน อีกทั้งเห็นกันว่าควรที่จะให้แพร่หลายออกไป จะเป็นประโยชน์แก่คนไทยทั่วไป ที่หลายคนยอมรับว่าในระยะหลังๆ นี้ ดูเหมือนจะไม่ค่อยรู้จักประเทศไทย ไม่เข้าใจสังคมไทย และมีความไม่แน่ใจสิ่งๆ ที่เรียกว่า "ความเป็นไทย"

ผมพิจารณาข้อเสนอแนะดังกล่าวแล้ว เห็นพ้องกับความคิดที่ควรจะต้องมีการเผยแพร่เรื่องดังกล่าวนี้ ดังนั้นผมจึงได้เรียบเรียงหนังสือเล่มเล็ก ๆ เล่มนี้ขึ้นมา โดยให้ชื่อว่า "ความรู้เรื่องเมืองไทย" ซึ่งเมื่อผมยังเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาหรือชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เมื่อก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้เคยเป็นซือวิชาๆ หนึ่งในหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ต่อมาในภายหลัง ซือวิชาดังกล่าวนี้หรือแม้กระทั่งวิชาดังกล่าวนี้ ก็ได้อันตรธานไปจากระบบการศึกษาของไทย ซึ่งก็อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คนไทยในสมัยปัจจุบันไม่ค่อยจะมี "ความรู้เรื่องเมืองไทย" หรือหากจะมีความรู้บ้างจากการบอกเล่าหรือการโฆษณา ก็อาจจะไม่ถูกต้องเสียทีเดียวก็เป็นได้

ผมหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะให้ความรู้ความเข้าใจในสาระสำคัญของเมืองไทย ตลอดจนให้ความเพลิดเพลินแก่ท่านผู้อ่านบ้างตามสมควร

ดร.วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์

ราชบัณฑิต

๘ พฤษภาคม ๒๕๕๒

สารบัญ

คำนำสำนักพิมพ์ ครั้งที่ ๒	๓
คำนำผู้เขียน	๕
บทที่ ๑ เมืองไทยในความสับสน : ลักษณะและที่มา	๑๑
บทที่ ๒ ระบอบการปกครอง และระบบการเมือง	๓๗
บทที่ ๓ เศรษฐกิจไทย : ความเป็นจริงและภาพลวงตา	๖๑
บทที่ ๔ วิวัฒนาการสังคมไทย และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม	๗๓
บทที่ ๕ ความเป็นไทย และ “ไทยสไตล์”	๙๑
เชิงอรรถ	๑๐๓